

V Bruseli 25. 2. 2015
COM(2015) 80 final

BALÍK PRE ENERGETICKÚ ÚNIU

**OZNÁMENIE KOMISIE EURÓPSKEMU PARLAMENTU, RADE, EURÓPSKEMU
HOSPODÁRSKEMU A SOCIÁLNEMU VÝBORU, VÝBORU REGIÓNOV
A EURÓPSKEJ INVESTIČNEJ BANKE**

**Rámcová stratégia odolnej energetickej únie s výhľadovou politikou v oblasti zmeny
klímy**

1. PREČO POTREBUJEME ENERGETICKÚ ÚNIU

Cieľom odolnej energetickej únie postavenej na ambicióznej politike v oblasti zmeny klímy je bezpečná, udržateľná, konkurencieschopná a cenovo dostupná energia pre spotrebiteľov v EÚ – domácnosti i podniky. Na jeho dosiahnutie bude potrebné od základov transformovať európsky energetický systém.

Máme víziu energetickej únie, v ktorej si členské štáty uvedomujú svoju vzájomnú previazanosť pri poskytovaní bezpečnej energie pre občanov na báze skutočnej solidarity a dôvery. Energetickej únie, ktorá na globálnom poli vystupuje ako jednotný celok.

Máme víziu integrovaného kontinentálneho energetického systému s voľným cezhraničným tokom energie, ktorý je založený na konkurencii a optimálnom využívaní zdrojov a podľa potreby využíva účinnú reguláciu energetických trhov na úrovni EÚ.

Máme víziu energetickej únie s udržateľným, trvácnym, nízkouhlíkovým a hospodárstvom šetrným ku klíme.

Máme víziu silných, inovačných a konkurencieschopných európskych firiem prinášajúcich priemyselné produkty a technológie, ktoré sú potrebné na zabezpečenie energetickej efektívnosti a nízkouhlíkových technológií v Európe i za jej hranicami.

Máme víziu európskeho pracovníka kvalifikovaného na vybudovanie a riadenie energetického systému budúcnosti.

Máme víziu energetickej únie, v ktorej cenové signály odrážajú dlhodobé potreby a politické ciele, a tak vzbudzujú v investoroch dôveru.

Čo je však najpodstatnejšie, máme víziu energetickej únie, v ktorej srdci je občan. V ktorej občania preberajú zodpovednosť za prerod energetického systému, vďaka novým technológiám platia menej za energie a aktívne sa zúčastňujú na trhu. Úniu, ktorá chráni zraniteľných odberateľov.

Na dosiahnutie tohto cieľa sa musíme odpútať od hospodárstva založeného na fosílnych palivách, v ktorom sa energetický trh riadi centralizovane a na základe ponuky, a v ktorom sa používajú zastarané technológie a obchodné modely. Musíme posilniť postavenie spotrebiteľov – poskytnúť im informácie, možnosť voľby a vytvoriť flexibilitu riadenia dopytu i ponuky. Musíme opustiť rozdrobený systém nekoordinovaných národných politík, trhových prekážok a energetických ostrovov.

Európsky energetický systém v číslach

Podľa najnovších údajov EÚ importovala 53 % svojej energie za cca. 400 miliárd EUR, čo z nej robí najväčšieho dovozcu energie na svete. Šesť členských štátov dováža všetok plyn od jediného externého dodávateľa, takže sú naďalej príliš vystavené krízam v zásobovaní. Zároveň sa odhaduje, že každé percento zvýšenia úspor energie zníži dovoz plynu o 2,6 %¹. 75 % našich obytných budov je energeticky neefektívnych. 94 % dopravy využíva ropné produkty, z ktorých

¹ Oznámenie: „Energetická efektívnosť a jej prínos k energetickej bezpečnosti v rámci politík v oblasti klímy a energie do roku 2030“, COM(2014)520.

90 % dovážame. EÚ ako celok (priamo či nepriamo) ročne vynaložila vyše 120 miliárd EUR na často neopodstatnené energetické dotácie². Len do roku 2020 treba do energetického sektora EÚ investovať vyše bilióna EUR³.

Veľkoobchodné ceny elektriny pre európske krajiny sú nízke, hoci stále o 30 % vyššie než v USA. Ceny elektriny pre domácnosti po zdanení zároveň v rokoch 2012 – 2013 v priemere stúpili o 4,4 %. Veľkoobchodné ceny (zemného) plynu sú oproti USA stále viac než dvojnásobné⁴. Tento cenový rozdiel oproti ostatným ekonomikám má dosah na konkurencieschopnosť nášho priemyslu, najmä v energeticky náročných odvetviach.

Európske odvetvie energetiky z obnoviteľných zdrojov má celkový ročný obrat 129 miliárd EUR a zamestnáva vyše milióna ľudí⁵. Firmy z EÚ vlastnia 40 % všetkých technologických patentov v tejto oblasti⁶. Výzvou je, aby si Európa udržala vedúce postavenie na globálnom poli investovania do energie z obnoviteľných zdrojov⁷.

Hoci dnes v Európskej únii existujú pravidlá pre energetiku stanovené na európskej úrovni, v praxi sa uplatňuje 28 vnútroštátnych regulačných rámcov. Tento stav nemôže ďalej pretrvávajúť. Potrebujeme integrovaný energetický trh otvorený väčšej hospodárskej súťaži, zvýši trhovú efektívnosť lepším využívaním zariadení na výrobu energie v celej EÚ a spotrebiteľom prinesie prijateľné ceny.

Maloobchodný trh nefunguje správne. Mnohé domácnosti majú príliš obmedzenú voľbu dodávateľov energie a málo kontroly nad svojimi nákladmi na energiu. Neprijateľne vysoký podiel európskych domácností si nemôže dovoliť platiť účty za energiu.

Energetická infraštruktúra starne a nie je prispôsobená zvýšenej výrobe z obnoviteľných zdrojov. Treba prilákať investície, no aktuálna trhová štruktúra a vnútroštátne politiky neponúkajú tie správne stimuly a nezaručujú potenciálnym investorom dostatočnú predvídateľnosť.

Pretrvávajú aj energetické ostrovy, keďže mnohé trhy nie sú so susediacimi krajinami riadne prepojené. Zvyšujú sa tým náklady pre spotrebiteľa a vzniká zraniteľnosť z hľadiska energetickej bezpečnosti.

Hoci sme stále lídrom v oblasti inovácie a obnoviteľných zdrojov, zvyšok sveta nás rýchlo dobieha a pri niektorých ekologických a nízkouhlíkových technológiách sme už dokonca prvenstvo stratili.

Stabilné politiky na posilnenie investícií do globálnych high-tech firiem prinesú Európe pracovné miesta i rast. Vzniknú nové podnikateľské sektory, obchodné modely i pracovné zaradenia. Takáto transformačná zmena dramaticky ovplyvní úlohy všetkých aktérov energetického systému vrátane spotrebiteľov.

² Európska stratégia energetickej bezpečnosti, COM(2014) 330.

³ Odhady Komisie. Podľa odhadov Medzinárodnej agentúry pre energiu (IEA) bude do roku 2025 potrebných 1,3 bilióna EUR na výrobu, prenos, prepravu a distribúciu.

⁴ Výpočty GR pre energetiku vychádzajúce z trhových správ spoločnosti Platts a z údajov IEA za prvý polrok 2014.

⁵ Správa Eur'Observeur 2014.

⁶ Pre porovnanie, globálny podiel EÚ na všetkých patentoch je 32 %.

⁷ UNEP-BNEF: Global Trends in Renewable Energy Investments (Globálne trendy investícií do energie z obnoviteľných zdrojov) 2014.

Európa musí prijať správne rozhodnutia a musí ich prijať teraz. Ak bude pokračovať tak, ako doposiaľ, nevyhnutný prechod na nízkouhlíkové hospodárstvo sťaží hospodárska, sociálna a environmentálna cena, ktorú platíme za rozdrobenú mozaiku vnútroštátnych energetických trhov. Súčasné nízke ceny ropy a plynu (pokým pretrvávajú) v spojení s klesajúcimi nákladmi na čistejšie formy energie, dôslednou politikou EÚ v oblasti zmeny klímy a nástupom nových technológií ponúkajú nebývalú príležitosť, ktorú by sme mali využiť, aby sme dali energetickej politike EÚ nový a správny smer: k energetickej únii.

2. AKO ĎALEJ

Stratégia energetickej únie má päť synergických a úzko prepojených rozmerov zameraných na posilnenie energetickej bezpečnosti, udržateľnosti a konkurencieschopnosti:

- energetická bezpečnosť, solidarita a dôvera,
- plne integrovaný európsky trh s energiou,
- energetická efektívnosť, ktorá pomáha tlmiť dopyt,
- dekarbonizácia hospodárstva a
- výskum, inovácia a konkurencieschopnosť.

2.1. Energetická bezpečnosť, solidarita a dôvera

V máji 2014 Komisia vo svojej stratégii energetickej bezpečnosti⁸ vysvetlila, prečo je Európa stále vystavená vonkajším energetickým šokom, a tvorcov politiky na vnútroštátnej i európskej úrovni vyzvala, aby občanom objasnili rozhodnutia, ktorými sa znižuje naša závislosť od konkrétnych palív, dodávateľov energie a zásobovacích trás. Energetická únia vychádza z tejto stratégie.

Energetická bezpečnosť závisí od dobudovania vnútorného trhu s energiou a zefektívnenia spotreby. Kľúčová je pre ňu vyššia transparentnosť i solidarita a dôvera medzi členskými štátmi. Energetická bezpečnosť EÚ je úzko spojená so susediacimi krajinami.

Spoločný prístup v energetickej oblasti môže posilniť všetky časti Európskej únie – napríklad v prípade výpadku dodávok či ich prerušenia. Princíp solidarity v otázkach energetiky sa výslovne uvádza v Zmluve a zároveň je ústredným prvkom energetickej únie.

Diverzifikácia dodávok (zdroje energie, dodávatelia a trasy)

Ako ukázali politické výzvy uplynulých mesiacov, diverzifikácia energetických zdrojov, dodávateľov a zásobovacích trás je kľúčová pre bezpečné a voči krízam odolné dodávky energie európskym občanom a podnikom, ktoré očakávajú neustály prístup k cenovo dostupnej energii za konkurencieschopné ceny. V záujme diverzifikácie dodávok plynu treba urýchliť práce na južnom koridore, aby mohli do Európy vyvážať plyn krajiny Strednej Ázie. V severnej Európe výrazne posilňuje bezpečnosť dodávok budovanie uzlov so zásobníkmi skvapatelného plynu. Tento príklad by mala nasledovať stredná

⁸ COM (2014)330.

a východná Európa, ako aj Stredozemie, kde už sa pracuje na stredozemskom plynárenskom uzle.

Vytvorenie infraštruktúry na zaistenie nových zdrojov dodávok plynu do EÚ zahŕňa mnoho partnerov, a tak je zložité a nákladné. Riešenie týchto otázok si vyžaduje rozhodné kroky na úrovni EÚ. Komisia na posilnenie svojej podpory v tomto procese využije všetky dostupné finančné nástroje Spoločenstva (najmä budúci Európsky fond pre strategické investície – EFSI) a plne do neho zapojí európske finančné inštitúcie. Aby sa však plyn dostal tam, kde ho treba, príslušná infraštruktúra musí existovať aj v rámci EÚ – vrátane možnosti spätného toku.

Preskúvame plný potenciál skvapalneného zemného plynu (LNG) vrátane možnosti využiť ho ako záložný zdroj v krízových situáciách, keď do Európy existujúcimi plynovodmi neprúdi dostatok plynu. Posilnenie obchodu s LNG pomôže zosúladiť ceny zemného plynu vo svete. Ceny LNG boli v posledných rokoch vyššie, než ceny potrubného plynu, a to najmä pre vysoké náklady na skvapalňovanie, spätné splyňovanie a prepravu, ale aj dopyt v Ázii. Na riešenie týchto problémov vypracuje Komisia komplexnú stratégiu pre LNG, ktorá sa bude venovať aj potrebnej prepravnej infraštruktúre spájajúcej prístupové body LNG s vnútorným trhom. V tomto kontexte sa bude riešiť aj potenciál skladovania zemného plynu v Európe a regulačný rámec potrebný na zaistenie dostatku plynu v zásobníkoch na zimu. Komisia bude zároveň pracovať na odstránení prekážok dovozu LNG z USA a od ďalších jeho producentov.

Vzhľadom na závislosť EÚ od dovozu a globálne problémy v oblasti klimatickej zmeny musíme prijať ďalšie opatrenia na zníženie spotreby ropy. Ceny ropy sú momentálne nízke vďaka nadmernej produkcii, zníženej spotrebe a vyššej energetickej efektívnosti⁹.

EÚ je značne závislá od dovozu jadrového paliva a súvisiacich služieb do členských štátov, kde je jadrová energia súčasťou energetického mixu. Pre bezpečnosť dodávok energie je dôležitá ich diverzifikácia. Komisia aktualizuje a posilní požiadavky na informácie, ktoré sa majú poskytovať v súlade s článkom 41 Zmluvy o Euratome v prípade projektov jadrových zariadení.

K zníženiu závislosti Európy od dovozu energie prispieva aj domáca výroba energie. Patrí sem najmä energia z obnoviteľných zdrojov potrebná na dekarbonizáciu, ale aj konvenčné a, ak si ich členské štáty zvolia, nekonvenčné zdroje fosílnych palív. Získavanie ropy a plynu z nekonvenčných zdrojov v Európe (napríklad bridlicový plyn) je možné, ak sa náležite vyriešia otázky akceptácie verejnosťou a vplyvu na životné prostredie.

Spolupráca v oblasti bezpečnosti dodávok

Zaistenie vysokej miery energetickej bezpečnosti pre európskych občanov a podniky si vyžaduje úzku spoluprácu členských štátov, prevádzkovateľov prepravných sietí a prenosových sústav, energetického priemyslu a všetkých ostatných zainteresovaných strán.

Pokiaľ ide o ropu, dôležité kroky sa podnikli už prijatím smernice o zásobách ropy z roku 2009¹⁰, ktorá členským štátom ukladá povinnosť vytvoriť a udržiavať minimálne zásoby ropy a ropných výrobkov.

⁹ EÚ bude v pozícii lídra naďalej globálne presadzovať zvyšovanie štandardov a efektívnosti, a tým znižovať spotrebu ropy, čiže aj svoju závislosť.

Členské štáty by mali mať istotu, že v prípade obmedzených dodávok sa budú môcť spoľahnúť na svojich susedov. V správe Komisie z roku 2014 o krátkodobej odolnosti plynárenského odvetvia¹¹ sa zdôraznila potreba posilnenej spolupráce v reakcii na možné prerušenie dodávok. Na zavedenie spoločného krízového riadenia Komisia navrhne preventívne a núdzové plány na regionálnej úrovni i na úrovni Európy – vrátane zmluvných strán Energetického spoločenstva. Treba posilniť solidaritu medzi členskými štátmi, najmä v čase krízy dodávok. Pri navrhovaní revízie nariadenia o bezpečnosti dodávky plynu sa zohľadnia uvedené otázky, ako aj skúsenosti získané pri jeho vykonávaní.

Komisia vyhodnotí možnosti mechanizmov dobrovoľnej agregácie dopytu na účely spoločného nákupu plynu v krízových obdobiach a v prípadoch, keď sú členské štáty závislé od jediného dodávateľa. Tie musia byť plne v súlade s pravidlami WTO, ako aj s pravidlami EÚ pre hospodársku súťaž.

Mnoho členských štátov nedisponuje adekvátnym rámcom na zabezpečenie dodávok elektriny a používa zastarané a nekonzistentné prístupy vyhodnocovania bezpečnosti dodávok elektriny. Komisia v spolupráci s členskými štátmi stanoví primerané rozpätia rizika prerušenia dodávok, ako aj objektívne a faktmi podložené posúdenie bezpečnosti dodávok na úrovni EÚ, ktorým sa vyhodnotí situácia v členských štátoch. Zohľadnia sa v ňom cezhraničné toky, variabilná výroba energie z obnoviteľných zdrojov, reakcia na strane spotreby a možnosti skladovania. Bezpečnosť dodávok by sa mala riešiť kapacitnými mechanizmami, len ak na túto potrebu poukazuje vyhodnotenie primeranosti regionálneho systému, berúc do úvahy aj potenciál energetickej efektívnosti a reakcie na strane spotreby¹².

Posilnenie postavenia Európy na globálnych energetických trhoch

Projekt energetickej únie sa nezameriava len na domáci trh. Silnejšia a jednotnejšia EÚ môže zaistiť konštruktívnejšie vzťahy s partnermi, ktoré prinesú vzájomný úžitok.

Energetická politika sa často používa ako nástroj zahraničnej politiky, najmä v súvislosti s významnými producentmi energie a tranzitnými krajinami. Tento aspekt treba pri diskusii o vonkajšej energetickej politike Európy zohľadniť.

Európska únia teda musí posilniť schopnosť uplatňovať svoje postavenie na globálnych energetických trhoch. Spolu s hlavnými partnermi sa bude Európska únia usilovať o zlepšenie systému globálneho riadenia energetiky, ktorý povedie ku konkurenčnejším a transparentnejším globálnym energetickým trhom.

K väčšej energetickej bezpečnosti a diverzifikácii prispieva aj obchodná politika EÚ, a to vďaka začleneniu ustanovení súvisiacich s energetikou do obchodných dohôd s partnermi. Pri rokovaníach EÚ o dohodách s krajinami, ktoré sú významné z hľadiska bezpečnosti dodávok, sa bude Komisia prioritne usilovať o dohodu na takých ustanoveniach, ktoré zvyšujú energetickú bezpečnosť – najmä prístup k zdrojom a prispievajú k cieľom energetickej únie z hľadiska udržateľnej energetiky. Vo všeobecnosti bude Komisia presadzovať program aktívneho obchodu a investícií

¹⁰ Smernica 2009/119/ES zo 14. septembra 2009, ktorou sa členským štátom ukladá povinnosť udržiavať minimálne zásoby ropy a/alebo ropných výrobkov.

¹¹ COM(2014) 654 final.

¹² Pozri oznámenie „Realizácia vnútorného trhu s elektrickou energiou a čo najefektívnejšie využívanie verejnej intervencie“, C(2013) 7243.

v oblasti energetiky vrátane prístupu európskych energetických technológií a služieb na zahraničné trhy¹³.

V rámci revitalizácie európskej diplomacie v oblasti energetiky a klímy využije EÚ všetky dostupné nástroje zahraničnej politiky na nadviazanie strategických energetických partnerstiev so stále významnejšími producentmi a tranzitnými krajinami či regiónmi, ako je Alžírsko a Turecko, Azerbajdžan a Turkménsko, Blízky východ, Afrika, ale aj ďalší potenciálni dodávatelia.

EÚ bude ďalej rozvíjať partnerstvo s Nórskom – svojim druhým najväčším dodávateľom ropy a zemného plynu. Bude pokračovať v jeho plnej integrácii do svojich vnútorných energetických politík. Okrem toho bude EÚ kultivovať aj partnerstvá s krajinami ako Spojené štáty či Kanada.

Keď budú vhodné podmienky, EÚ zväži aj prehodnotenie vzťahu s Ruskom v tejto oblasti, a to na báze rovnakých podmienok z hľadiska otvárania trhu, spravodlivej hospodárskej súťaže, ochrany životného prostredia a bezpečnosti v záujme oboch strán.

Osobitná pozornosť bude venovaná posilneniu strategického energetického partnerstva s Ukrajinou. Súčasťou bude riešenie otázok súvisiacich s významom Ukrajiny ako tranzitnej krajiny, ale i s reformami jej energetického trhu – napríklad modernizácia jej plynovodnej siete, vytvorenie vhodného regulačného rámca pre trh s elektrinou a posilňovanie energetickej efektívnosti Ukrajiny v záujme zníženia jej závislosti od dovozu energie.

V našom bezprostrednom susedstve Komisia navrhne posilnenie Energetického spoločenstva pri zabezpečení účinného vykonávania *acquis* EÚ v oblasti energetiky, životného prostredia a hospodárskej súťaže, reforiem energetického trhu a stimulácie investícií do tohto odvetvia. Cieľom je užšia integrácia energetických trhov EÚ a Energetického spoločenstva. V rámci prebiehajúceho prehodnotenia európskeho susedstva a partnerstva (ENP) sa zohľadnia vzťahy s jeho členmi v oblasti energetiky.

Zvýšenie transparentnosti dodávok plynu

Pri zaistovaní bezpečnosti dodávok energie (najmä plynu) je významným prvkom plný súlad zmlúv o nákupe energie od tretích krajín s predpismi EÚ. Aktuálne sa kontroly súladu medzivládnych dohôd a súvisiacich komerčných dohôd podľa príslušného rozhodnutia¹⁴ vykonávajú až po tom, čo členský štát uzavrel dohodu s treťou krajinou. Z praxe vieme, že následná zmena zmluvných podmienok je veľmi komplikovaná. Signatári už si stanovili pozície, takže vzniká politický tlak ponechať všetky aspekty dohody nezmenené. V budúcnosti by Komisia mala byť informovaná o rokovaniach o medzivládnych dohodách od ich raného štádia – zabezpečí sa tým lepšie predbežné posúdenie zlučiteľnosti príslušnej dohody s pravidlami vnútorného trhu a kritériami bezpečnosti dodávok energie. Účasť Komisie na takýchto rokovaniach s tretími krajinami a posun k štandardným zmluvným doložkám by tiež mohli účinnejšie predchádzať neprímeranému tlaku a zabezpečiť dodržiavanie európskych pravidiel. Komisia preto preskúma rozhodnutie o medzivládnych dohodách a navrhne možnosti, ako zabezpečiť, aby EÚ v rokovaniach s tretími krajinami vystupovala jednotne.

¹³ Iniciatívy ako „obchod s ekologickými výrobkami“ pomôžu propagácii výrobkov, ktoré pomáhajú znižovať emisie CO₂, sú prospešné pre životné prostredie a prinášajú EÚ rast i pracovné miesta.

¹⁴ Rozhodnutie č. 994/2012/EÚ, ktorým sa ustanovuje mechanizmus výmeny informácií, pokiaľ ide o medzivládne dohody v oblasti energetiky medzi členskými štátmi a tretími krajinami.

V kontexte preskúmania nariadenia o bezpečnosti dodávky plynu Komisia takisto navrhne zabezpečenie primeranej transparentnosti komerčných dohôd o dodávkach plynu, ktoré môžu mať vplyv na energetickú bezpečnosť EÚ, a to pri zachovaní dôvernosti citlivých informácií.

2.2. Plne integrovaný vnútorný trh s energiou

Napriek pokroku uplynulých rokov nie je potenciál európskeho energetického systému ešte stále plne využitý. Aktuálna trhová štruktúra nevytvára dostatok investícií, problémom zostáva koncentrácia trhu a slabá konkurencia a energetické prostredie na celoeurópskej úrovni je stále príliš fragmentované. Dokončenie vnútorného trhu s energiou si vyžaduje nový politický stimul.

„Hardvér“ vnútorného trhu: Prepájanie trhu prepojavacími vedeniami

Európske elektrické prenosové systavy a plynovodné prepravné siete, a najmä ich cezhraničné prepojenia, momentálne nestačia na správne fungovanie vnútorného trhu s energiou a napojenie zvyšných energetických ostrovov na hlavnú sieť.

Práce na projektoch infraštruktúry sa v posledných rokoch urýchlili – o to viac vzhľadom na nedávne dianie na východnej hranici EÚ. V roku 2013 identifikovala Európska únia 248 projektov spoločného záujmu (PCI) v oblasti energetickej infraštruktúry. Tento zoznam sa preskúma a aktualizuje neskôr v tomto roku a následne každé dva roky¹⁵. V roku 2014 sa v rámci európskej stratégie energetickej bezpečnosti identifikovalo 33 projektov infraštruktúry zásadných z hľadiska zvýšenia bezpečnosti dodávok a lepšieho prepojenia energetických trhov.

Pre elektrinu bol stanovený osobitný cieľ minimálneho prepojenia na úrovni 10 % inštalovanej kapacity na výrobu elektriny v členských štátoch, ktorý by sa mal dosiahnuť do roku 2020. Opatrenia potrebné na jeho dosiahnutie sú stanovené v oznámení Komisie pripojenom k tomuto strategickému rámcu pre energetickú úniu. V roku 2016 predložil Komisia správu o opatreniach potrebných na dosiahnutie úrovne 15 % do roku 2030.

Prechod na bezpečnejší a udržateľnejší energetický systém si bude vyžadovať veľké investície do výroby, sietí a energetickej efektívnosti. Ich výška sa počas najbližších desiatich rokov odhaduje na úroveň zhruba 200 miliárd EUR ročne¹⁶. Náklady na veľkú časť týchto investícií bude znášať súkromný sektor a kľúčový bude prístup k financovaniu. Možnosti v tomto smere už dnes ponúka Európska investičná banka, Nástroj na prepájanie Európy a financovanie v rámci európskych štrukturálnych a investičných fondov. Dodatočnú podporu poskytnie aj navrhovaný Európsky fond pre strategické investície, čím sa ešte viac uľahčí prístup k financovaniu projektov európskeho významu – napríklad v oblasti energetických sietí, obnoviteľných zdrojov a energetickej efektívnosti. Komisia preskúma návrhy režimov energetických investícií, ktoré zlučujú prostriedky na financovanie ekonomicky životaschopných investícií bez narušenia a fragmentácie trhu.

Investori môžu využiť investičný portál, ktorý sa zriadi v rámci Európskeho fondu pre strategické investície s cieľom podporiť transparentnosť zásobníka investičných projektov EÚ a sprístupniť potenciálnym investorom informácie. Komisia zároveň

¹⁵ Aktualizácia bude zahŕňať strategické projekty v záujme Energetického spoločenstva (PECI) dôležité na posilnenie bezpečnosti dodávok energetickej únie, ak zároveň spĺňajú kritériá projektov spoločného záujmu.

¹⁶ Investičný plán pre Európu, COM(2014) 903.

zhromaždí informácie o projektoch infraštruktúry financovaných z Nástroja na prepájanie Európy a fondov politiky súdržnosti EÚ, aby sa zvýšila koherentnosť širokého spektra schém financovania a maximalizoval ich účinok.

Komisia bude pravidelne vyhodnocovať implementáciu veľkých projektov infraštruktúry s prínosom pre energetickú úniu, najmä v rámci hodnotenia realizácie PCI. V rámci tejto činnosti vypracuje každoročne správu o pokroku v dosahovaní cieľa 10 % elektrického prepojenia, s osobitným dôrazom na vykonávanie regionálnych akčných plánov. Napokon Komisia aj osobitné fórum energetickej infraštruktúry s cieľom prediskutovať pokrok s členskými štátmi, príslušnými zoskupeniami regionálnej spolupráce a inštitúciami EÚ. Prvýkrát sa zídú koncom roka 2015.

Zavedenie a modernizácia „softvéru“ vnútorného trhu s energiou

Prvoradou prioritou vytvorenia energetickej únie je úplná implementácia a dôsledné presadzovanie existujúcej legislatívy v energetike a súvisiacich oblastiach. Nové politiky a prístupy nemá zmysel stavať na vratkých základoch.

Komisia v tomto smere využije všetky dostupné politické nástroje a bude trvať na tom, aby členské štáty plne implementovali a presadzovali tretí balík predpisov pre vnútorný trh s energiou, najmä pokiaľ ide o oddelenie (unbundling) a nezávislosť regulačných orgánov. Aby sa investície dali spolufinancovať z európskych štrukturálnych a investičných fondov, musia byť vopred splnené určité podmienky. To pomôže zabezpečiť dodržiavanie právnych predpisov EÚ v oblasti energetiky.

Dôsledné presadzovanie pravidiel Zmluvy pre hospodársku súťaž pomôže zabrániť podnikom v narúšaní vnútorného trhu s energiou. Presadzovanie antitrustových pravidiel zabezpečí voľný tok energie odstránením územných obmedzení v dodávateľských zmluvách a riešením otázok horizontálnej integrácie a uzatvárania trhu (vrátane prepojení). Komisia ďalej s použitím nástrojov presadzovania pravidiel hospodárskej súťaže vyhodnotí vývoj a tvorbu cien energií.

Dobre fungujúci vnútorný trh s energiou si vyžaduje účinný regulačný rámec. Tretí balík predpisov pre vnútorný trh s energiou určil orgány na zabezpečenie spolupráce prevádzkovateľov prenosových sústav a prepravných sietí, ako aj regulačných orgánov. V kontexte diskusie o štruktúre trhu sa posilní fungovanie týchto subjektov. Ich rozhodnutia v súčasnosti stále odrážajú postoje štátov.

Zvládnutie výziev, ktoré prináša transformovaný energetický systém si bude vyžadovať oveľa väčšiu integráciu prevádzky prenosových sústav a prepravných sietí. Na túto úlohu bude treba posilniť aj európske siete prevádzkovateľov prenosových sústav pre elektrinu a prepravných sietí pre plyn (ENTSO-E/G), ktoré boli tiež vytvorené v rámci tretieho balíka. Bude treba zriadiť regionálne operačné centrá, ktoré dokážu účinne plánovať a riadiť cezhraničné toky elektriny a plynu.

V rámci tretieho balíka predpisov pre vnútorný trh s energiou vznikla aj Agentúra pre spoluprácu regulačných orgánov v oblasti energetiky (ACER), ktorá má vnútroštátnym regulačným orgánom pomáhať najmä v cezhraničných otázkach. ACER však v súčasnosti vydáva najmä odporúčania a stanoviská. Má veľmi obmedzené rozhodovacie právomoci – napríklad môže prijímať rozhodnutia, len ak si to vnútroštátne regulačné orgány vyžadujú alebo ak nerozhodnú v určitej lehote. Regulácia jednotného trhu na úrovni EÚ by sa mala podporiť výrazným posilnením právomocí a nezávislosti agentúry ACER pri výkone regulačných funkcií na európskej úrovni, s cieľom umožniť

jej účinný dohľad nad vývojom vnútorného trhu s energiou a súvisiacich trhových pravidiel, ako aj riešenie všetkých cezhraničných otázok potrebných na vytvorenie hladko fungujúceho vnútorného trhu¹⁷.

V treťom balíku sa stanovuje aj prijatie sieťových predpisov na pomoc pri harmonizácii toku elektriny a plynu rôznymi prenosovými a prepravnými sústavami. Túto prácu treba dokončiť, aby sa zabezpečilo lepšie fungovanie cezhraničných energetických trhov.

Trhová integrácia výroby elektriny z obnoviteľných zdrojov si vyžaduje pružnosť na strane ponuky i dopytu, v rámci členských štátov i cezhranične. Elektrizované sústavy teda treba výrazne rozvinúť. Treba rozšíriť možnosti decentralizovanej výroby a riadenia dopytu vrátane vnútrodných trhov, vybudovať nové diaľkové vedenia veľmi vysokého napätia (supersiete) a nové technológie uskladnenia.

Komisia pripraví ambiciózny legislatívny návrh na prepracovanie trhu s elektrinou a prepojenie veľkoobchodu s maloobchodom. Tým sa zvýši bezpečnosť dodávok a zaistí lepšia pripravenosť trhu s elektrinou na zmenu energetického systému, ktorá prinesie vznik množstva nových výrobcov (najmä pokiaľ ide o obnoviteľné zdroje energie). Zároveň to umožní plné angažovanie spotrebiteľov na trhu, najmä formou reakcie na strane spotreby. Užšia integrácia (aj na regionálnej úrovni), intenzívnejší cezhraničný obchod a rozvoj krátkodobých i dlhodobých trhov s účinnou cenotvorbou prinesie tie správne investičné signály, ako aj flexibilitu potrebnú na trhovú integráciu nových výrobných zdrojov.

Plne fungujúci vnútorný energetický trh s efektívnymi investičnými signálmi je najlepším spôsobom, ako sa vyhnúť potrebe kapacitných mechanizmov. Komisia už vydala usmernenie¹⁸ a pravidlá¹⁹ na obmedzenie negatívnych dôsledkov nevhodne navrhnutých, rozdrobených a nekoordinovaných verejných intervencií. Uplatnenie tohto usmernenia v praxi je však len prvým krokom k zaisteniu väčšej zlučiteľnosti rozličných vnútroštátnych trhových opatrení, ako sú kapacitné mechanizmy a nekoordinované schémy podpory obnoviteľných zdrojov, s vnútorným trhom²⁰. Hoci sú verejné intervencie v určitých prípadoch potrebné a odôvodnené na riešenie zlyhaní trhu, niektoré ich formy mali výrazne škodlivý vplyv na účinné fungovanie vnútorného trhu s energiou. Komisia bude s členskými štátmi spolupracovať na tom, aby kapacitné mechanizmy a podpora obnoviteľných zdrojov boli plne v súlade s platnými pravidlami a aby nedeformovali vnútorný trh s energiou. Dotácie škodlivé pre životné prostredie treba celkom odstrániť²¹. Nastavenie správnych investičných signálov si bude vyžadovať aj reformu systému obchodovania s emisiami.

A napokon, Komisia zvýši transparentnosť zloženia nákladov na energie a ich cien zavedením pravidelného a podrobného monitorovania a informovania, a to aj o vplyvoch nákladov na energie a ich cien na konkurencieschopnosť. Osobitná pozornosť sa bude venovať verejným intervenciám ako regulované sadzby, politiky zdaňovania energie

¹⁷ Príkladom by mohli byť rozhodnutia o novej infraštruktúre zahŕňajúcej viac ako dva členské štáty, výnimkách z povinnosti fyzického spätného toku podľa nariadenia o bezpečnosti dodávky plynu, cezhraničného rozdeľovania nákladov podľa nariadenia o TEN-E atď.

¹⁸ Pozri oznámenie „Realizácia vnútorného trhu s elektrickou energiou a čo najefektívnejšie využívanie verejnej intervencie“, C(2013) 7243.

¹⁹ Usmernenie o štátnej pomoci v oblasti ochrany životného prostredia a energetiky (EEAG), Ú. v. EÚ C 200, 28.6.2014, s. 1 – 55.

²⁰ Hoci uplatňovanie usmernenia EEAG na doposiaľ schválené systémy podpory zmiernilo účinky fragmentácie, stále treba urobiť viac.

²¹ Pozri plán efektívneho využívania zdrojov [COM(2011) 571] a oznámenie z roku 2012 o vnútornom trhu s energiou [COM(2012) 663]; navyše v súlade so záväzkom G20.

a miera podpory z verejných zdrojov, ako aj ich vplyvu na cenotvorné mechanizmy vrátane deficitu vyplývajúceho z tarifných cien elektriny.

Posilnená regionálna spolupráca v spoločnom rámci EÚ

V energetickej únii musia členské štáty pri tvorbe energetických politík koordinovať svoju činnosť a spolupracovať so susedmi.

Technická realizácia jednotlivých prvkov našej stratégie energetickej únie bude veľmi zložitá. Niektoré prvky, ako napríklad nové trhové opatrenia na krátkodobých trhoch s plynom a elektrinou či integrácia činností prevádzkovateľov prenosových sústav a prepravných sietí, by sa mali vypracovať a realizovať na regionálnej úrovni ako krok k úplnej integrácii trhu na úrovni EÚ. Nadviazať možno na existujúce iniciatívy ako päťstranné energetické fórum či plán prepojenia baltského trhu s energiou (BEMIP). Úspechy v týchto regiónoch by mali byť katalyzátorom pre tie ostatné. Komisia zabezpečí koherentný vývoj všetkých iniciatív, aby viedli k plne integrovanému jednotnému trhu s energiou.

Vzhľadom na jeho momentálnu zraniteľnosť treba posilniť spoluprácu, solidaritu a dôveru v regióne strednej a juhovýchodnej Európy. Osobitné dohody o spolupráci by pomohli urýchliť lepšiu integráciu týchto trhov do širšieho európskeho trhu s energiou, čo by posilnilo likviditu i odolnosť energetického systému a umožnilo plné využitie potenciálu regiónu z hľadiska energetickej efektívnosti a obnoviteľných zdrojov. Komisia v tomto smere urýchlene spustí konkrétne iniciatívy.

Pokiaľ ide o Severné a Baltské more, Komisia bude s členskými štátmi a odvetvím spolupracovať na znížení nákladov v týchto pobrežných energetických systémoch.

Nové smerovanie s dôrazom na spotrebiteľa

V energetickej únii by spotrebiteľia v jednom členskom štáte mali byť schopní prijímať kvalifikované rozhodnutia a slobodne a jednoducho nakupovať energiu od spoločnosti z iného. To si vyžaduje ďalšiu úpravu súčasných vnútroštátnych regulačných rámcov, pretože drvivá väčšina európskych domácností je stále len pasívnym spotrebiteľom. V niektorých členských štátoch majú spotrebiteľia obmedzenú voľbu dodávateľov a zmena dodávateľa je pomerne zložitá.

Na posilnenie postavenia spotrebiteľov musia členské štáty a ich orgány plne implementovať a presadzovať platné európske pravidlá vrátane pravidiel ochrany spotrebiteľa. Potrebné podporné opatrenia by mali prijať aj orgány územnej samosprávy, aby mali spotrebiteľia okamžitý prístup k zrozumiteľným informáciám, jednoduché nástroje a finančnú motiváciu šetriť energiou.

Inteligentné technológie pomôžu spotrebiteľom a ich poskytovateľom energetických služieb využiť príležitosti, ktoré ponúka energetický trh, keďže získajú kontrolu nad svojou spotrebou energií (a prípadnou vlastnou výrobou). Povedie to k zvýšeniu flexibility na trhu a potenciálne aj k zníženiu nákladov pre spotrebiteľov.

Komisia bude naďalej presadzovať štandardizáciu a podporovať zavádzanie inteligentných meradiel v členských štátoch²², ako aj ďalší rozvoj inteligentných spotrebičov a sietí, aby sa odmeňovalo flexibilné využívanie energie. Vytvorí synergie

²² Pozri správu „Referenčné porovnanie zavádzania inteligentného meracieho systému v EÚ-27 so zameraním na elektrinu“, COM(2014) 356.

medzi programom energetickej únie a jednotného digitálneho trhu a prijme opatrenia na zaistenie ochrany súkromia a kybernetickej bezpečnosti.

Bude to však fungovať, iba keď budú trhové ceny vysielat' tie správne signály. Vo viacerých členských štátoch regulované sadzby stále obmedzujú vytvorenie účinnej hospodárskej súťaže, čo odrádza od investícií a vstupu nových účastníkov na trh. Regulácia cien pre koncového odberateľa sa často používa na ochranu odberateľov v kategórii domácností ale i mimo nej pred zvyšovaním nákladov na energie. Tieto opatrenia majú dosah na neregulovaných odberateľov, energetické spoločnosti i verejné financie, kde pre sadzby elektriny vzniká deficit. Z dlhodobého hľadiska však tieto opatrenia škodia záujmom odberateľov, ktorých majú chrániť. Komisia sa bude v rámci pravidiel hospodárskej súťaže a správy hospodárskych záležitostí usilovať o postupné zrušenie regulovaných cien pod úrovňou nákladov. Zároveň členské štáty vyzve k vytvoreniu časového plánu postupného zrušenia všetkých regulovaných cien.

Ochrana zraniteľných spotrebiteľov

Energetická chudoba má negatívny vplyv na životné podmienky a zdravie. Spôsobuje ju viacero faktorov, zväčša kombinácia nízkeho príjmu a všeobecnej chudoby, energeticky nevhodných obydľí a systémov vlastníctva a prenájmu, ktoré nepodporujú energetickú efektívnosť. Riešiť ju možno len kombináciou opatrení, najmä v sociálnej oblasti, ktoré sú v právomoci orgánov na štátnej, regionálnej a miestnej úrovni. Pri postupnom rušení regulovaných cien musia členské štáty navrhnúť mechanizmus na ochranu zraniteľných odberateľov. Podľa možností by sa mal využiť systém všeobecného sociálneho zabezpečenia. Ak by takúto ochranu poskytoval trh s energiou, dala by sa realizovať napríklad formou tarify solidarity či zľavy z účtov za energie. Náklady na takéto systémy musia spoločne znášať neoprávnení odberatelia. Je preto dôležité takýto systém správne zacieliť, aby sa celkové náklady udržali na nízkej úrovni a aby sa obmedzili deformácie v dôsledku regulovaných cien (teda aby sa v členských štátoch ešte viac nezvyšoval deficit spôsobený sadzbami elektriny).

2.3. Energetická efektívnosť pomáhajúca tlmiť dopyt

Európska rada v októbri 2014 stanovila na úrovni EÚ orientačný cieľ zvýšiť energetickú efektívnosť do roku 2030 aspoň o 27 %. V roku 2020 sa tento cieľ prehodnotí, pričom ambícia je 30 % na úrovni EÚ. V tejto súvislosti je nevyhnutné od základov prehodnotiť energetickú efektívnosť a začať ju vnímať ako samostatný zdroj vyčíslený hodnotou ušetrenej energie. V rámci prehodnotenia štruktúry trhu Komisia zaistí, aby energetická efektívnosť a reakcia na strane spotreby dokázali rovnocenne konkurovať výrobné kapacite.

Väčšina úsilia sa musí realizovať na národnej, regionálnej a miestnej úrovni, no Komisia môže zohrať významnú úlohu vytvorením vhodného rámca pre pokrok. Komisia teda bude nabádať členské štáty, aby vo svojich politikách vnímali energetickú efektívnosť ako prioritu.

EÚ ako svetový líder v tomto smere už zaviedla súbor opatrení na zefektívnenie spotreby energie. Legislatíva o označovaní energetickými štítkami a ekodizajne umožňuje spotrebiteľom kvalifikované rozhodovanie o spotrebe energie. Hoci kroky na zvýšenie efektívnosti spotreby energie treba prijať vo všetkých hospodárskych odvetviach, Komisia sa zameria najmä na tie, kde to má najväčší potenciál – predovšetkým na dopravu a budovy. Okrem toho vytvorí synergie medzi politikami energetickej

efektívnosti, efektívneho využívania zdrojov a obehového hospodárstva. To zahŕňa aj využitie potenciálu premeny odpadu na energie.

Zvyšovanie energetickej efektívnosti v sektore budov

Vykurovanie a chladenie je v Európe najväčším osobitným zdrojom dopytu po energii a spotrebuje väčšinu dovezeného zemného plynu. Veľký potenciál z hľadiska zvyšovania efektívnosti má sektor diaľkového vykurovania a chladenia, ktorému sa bude venovať stratégia Komisie.

Na využitie potenciálu energetickej hospodárnosti budov sú potrebné opatrenia členských štátov najmä na miestnej a regionálnej úrovni. Stále je zložité prilákať potrebný rozsah investícií, najmä na miestnej úrovni, a to najmä pre slabé povedomie a chýbajúce skúsenosti z hľadiska nízkorozpočtového financovania. Komisia podporí iniciatívy na zjednodušenie prístupu k dostupnému financovaniu, riadiacim orgánom v rámci EŠIF, ako aj zainteresovaným stranám, ktoré prejavia záujem, ponúkne „hotové“ modely financovania pre finančné nástroje, podporí nové systémy financovania založené na zdieľaní rizika a výnosov, vypracuje nové techniky financovania a podpory vo forme technickej pomoci. Finančnú podporu treba skĺbiť s technickou podporou v záujme agregácie projektov menšieho rozsahu do väčších programov, čím sa znížia transakčné náklady a priláka potrebný rozsah súkromných investícií.

Na zvýšenie energetickej efektívnosti v EÚ i za jej hranicami je významná práca na iniciatívach inteligentných miest a komunít, ako aj v rámci Dohovoru primátorov a starostov, ktorú vykonávajú najmä primátori, starostovia, organizácie občianskej spoločnosti, investori, finančné inštitúcie a poskytovatelia služieb. Táto práca má plnú podporu Komisie. Komisia v rámci podpory akčného plánu energetickej efektívnosti krajín G20 pripraví aj iniciatívu globálnej excelentnosti pri tvorbe politiky energetickej účinnosti. Bude dôrazne presadzovať prijatie ambiciózných cieľov v oblasti energetickej efektívnosti na fórach ako iniciatíva OSN s názvom „Udržateľná energia pre všetkých“ či Medzinárodná agentúra pre energiu. Z pozície svetového lídra v oblasti technológií energetickej účinnosti by to malo podnietiť vývoz, rast a tvorbu pracovných miest v EÚ.

Veľa môže priniest' aj financovanie z EIB a fondov EÚ. Európsky fond pre strategické investície ponúka finančnú páku na rozsiahle investície do renovácie budov. Investície v tejto oblasti sa môžu výrazne vrátiť v podobe rastu a pracovných miest.

Smerovanie k energeticky efektívnej doprave bez emisií uhlíka

Doprava zodpovedá za viac ako 30 % konečnej spotreby energie v Európe. Realizácia jej potenciálu z hľadiska energetickej efektívnosti si vyžaduje nepretržité zameranie na sprísňovanie emisných noriem CO₂ pre osobné automobily a ľahké úžitkové vozidlá po roku 2020, ako aj opatrenia na zvýšenie palivovej úspornosti a zníženie emisií CO₂ v prípade ťažkých úžitkových vozidiel a autobusov. Ako moderný a výhľadový nástroj znižovania emisií CO₂ treba podporovať aj lepšie riadenie dopravy.

To by mali sprevádzať opatrenia na lepšie využitie potenciálu jednotného trhu a internalizáciu externých nákladov. Komisia bude podporovať využívanie systémov spoplatňovania ciest na základe zásady, že platí ten, kto znečisťuje/používa, a posilní úsilie o vytvorenie jednotného európskeho dopravného priestoru založeného na optimálnejšom využití vozového parku. Veľa paliva by sa dalo ušetriť aj odstránením prekážok pre spôsoby dopravy, ktoré produkujú menej skleníkových plynov, ako napríklad železničná doprava, námorná doprava či vnútrozemské vodné cesty,

a zvýšením ich atraktívnosti a nákladovej efektívnosti. Komisia bude ďalej podporovať iniciatívu „Shift 2Rail“²³.

Komisia zároveň podnikne ďalšie kroky na dekarbonizáciu sektora dopravy, ktorý stále primárne využíva ropné produkty. Bude si to vyžadovať postupnú transformáciu celého dopravného systému, ako aj posilnený vývoj a využívanie alternatívnych palív. Komisia prijme ďalšie opatrenia na podporu rýchleho zavedenia potrebnej infraštruktúry, t. j. čerpacích a nabíjacích staníc.²⁴ Trhový úspech takýchto vozidiel závisí od súčasného zavedenia infraštruktúry, vozidiel i palív.

Elektrifikácia dopravy je dôležitá na prelomenie ropnej závislosti a dekarbonizáciu dopravy – najmä cestnej (na krátke a stredné vzdialenosti) a železničnej. Európa musí urýchliť elektrifikáciu svojho vozového parku a ďalších dopravných prostriedkov a stať sa lídrom v oblasti elektromobility a technológií uskladňovania energie. Bude si to vyžadovať plnú integráciu elektrických vozidiel v politikách mestskej mobility a do elektrickej siete – tak z pohľadu spotreby energie, ako aj jej prípadného uskladnenia.

2.4. Dekarbonizácia hospodárstva

Ambiciózna politika v oblasti klímy je neoddeliteľnou súčasťou našej energetickej únie. Politika EÚ v oblasti zmeny klímy je založená na celoeurópskom trhu s uhlíkom (systém EÚ na obchodovanie s emisiami – ETS), na ambiciózných a spravodlivých národných cieľoch znižovania emisií skleníkových plynov v sektoroch mimo ETS a na energetickej politike, ktorá prinesie EÚ prvú priečku vo využívaní obnoviteľných zdrojov energie.

Ambiciózna politika EÚ v oblasti zmeny klímy

V dohode na rámci politík v oblasti klímy a energetiky na obdobie do roku 2030 sa stanovil záväzok EÚ znížiť domáce emisie skleníkových plynov v porovnaní s úrovňou z roku 1990 aspoň o 40 %. Je to ambiciózny vstup do medzinárodných rokovaní o otázkach klímy s cieľom dosiahnuť v tejto oblasti v roku 2015 záväznú dohodu. Tento príspevok sa uvádza v oznámení na tému „Cesta do Paríža“, ktoré sa predkladá súbežne s týmto strategickým rámcom pre energetickú úniu. Komisia sa spolu s členskými štátmi pokúsi presvedčiť ostatné významné svetové ekonomiky, aby sa k ambíciám Európy pridali. Využije na to aktívnu európsku diplomaciu v oblasti klímy, ktorá plne využíva nástroje obchodu a rozvoja.

Základným kameňom európskej politiky v oblasti zmeny klímy je dobre fungujúci systém EÚ na obchodovanie s emisiami. Vďaka rezerve stability trhu a opatreniam potrebným na splnenie vyšších ambícií dohodnutých v rámci na rok 2030 systém EÚ na obchodovanie s emisiami prinesie zmysluplné ocenenie emisií uhlíka a bude stimulovať nákladovo efektívne znižovanie emisií skleníkových plynov. Európska komisia chce, aby systém EÚ na obchodovanie s emisiami v plnej miere slúžil ako technologicky neutrálny a nákladovo efektívny nástroj na podporu investícií do nízkouhlíkových technológií v celej EÚ. Vďaka cenotvorbe na úrovni EÚ podporuje fungovanie vnútorného trhu s energiou a stimuluje využívanie obnoviteľných zdrojov energie, ako aj ďalších nízkouhlíkových a energeticky efektívnych technológií. V politikách prevencie úniku uhlíka by sa mala zohľadniť miera úsilia iných hlavných ekonomík.

²³ Nariadenie 642/2014, ktorým sa zriaďuje spoločný podnik Shift2Rail.

²⁴ Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2014/94/EÚ z 22. októbra 2014 o zavádzaní infraštruktúry pre alternatívne palivá.

V sektoroch mimo systému EÚ na obchodovanie s emisiami stále treba stanoviť národné ciele. Sektory využívania pôdy a lesného hospodárstva sa zahrnú do rámca EÚ na rok 2030, pričom sa aj v nich zabezpečia tie správne stimuly na znižovanie emisií skleníkových plynov a posilnenie boja proti zmenám klímy.

Dosahovanie prvenstva na poli obnoviteľných zdrojov energie

Európska únia je odhodlaná stať sa svetovým lídrom v oblasti obnoviteľnej energie a globálnym rodiskom novej generácie technologicky vyspelých a konkurencieschopných obnoviteľných zdrojov. Stanovila si aj cieľ, aby bol v roku 2030 podiel energie z obnoviteľných zdrojov v EÚ aspoň 27 % jej spotreby.

Únia je už na ceste k splneniu svojho cieľa, aby do roku 2020 predstavovali obnoviteľné zdroje energie 20 % energetického mixu. Výrazne poklesli náklady na novú veternú a fotovoltickú kapacitu, z veľkej časti vďaka záväzku EÚ v tejto oblasti, a výrazne pokročila aj reforma systémov podpory v záujme ich ďalšieho znižovania. Dosahovanie cieľa 27 % však prináša aj nové výzvy.

Postupná a efektívna integrácia výroby energie z obnoviteľných zdrojov na trh, ktorý podporuje konkurencieschopné obnoviteľné zdroje a stimuluje inováciu, si vyžaduje prispôsobenie energetických trhov a sietí na tento účel²⁵. Treba plne implementovať existujúcu legislatívu i nové trhové pravidlá, ktoré umožnia zavedenie nových technológií, inteligentných sietí a reakcie na strane dopytu v záujme prechodu na efektívnu energetiku.

Podľa usmernenia o pomoci v oblasti ochrany životného prostredia a energetiky treba podporiť výrobu energie z obnoviteľných zdrojov trhovými systémami, ktoré riešia zlyhanie trhu, zaisťujú nákladovú účinnosť a predchádzajú nadmernej kompenzácii či deformácii. Nízkorozpočtové financovanie kapitálovo náročných obnoviteľných zdrojov si vyžaduje stabilný investičný rámec, ktorý znižuje regulačné riziko. Je to potrebné na zabezpečenie dôvery investorov a prilákanie investícií z medzinárodných fondov, od realizátorov veľkých projektov, družstiev a domácností v trhovom rámci, ktorý obmedzí kapitálové náklady. Komisia podporí spoluprácu²⁶ a zosúlad'ovanie vnútroštátnych systémov podpory, ktoré povedú k väčšiemu otváraniu cezhraničných trhov, a to v rámci hĺbkových rokovaní s členskými štátmi o príslušnom usmernení Komisie²⁷, ako aj o usmernení o pomoci v oblasti ochrany životného prostredia a energetiky.

Pri rozhodovaní o investíciách do obnoviteľných zdrojov elektrickej energie treba zohľadniť fyzické obmedzenia z hľadiska dostupnosti zdrojov i siete, akceptovanie verejnosťou, miesto spotreby i administratívne prekážky. Rozvoj novej infraštruktúry, najmä prepojovacích vedení, musí znižovať náklady na integráciu elektriny z obnoviteľných zdrojov na vnútorný trh s energiou.

²⁵ V záujme prípravy trhov na obnoviteľné zdroje treba zabezpečiť dôsledné a likvidné fungovanie krátkodobých trhov v reálnom čase. Existujúce rozvodné siete, ktorých konštrukcia a často aj riadenie je prispôbené na konvenčnú výrobu elektriny vo vnútroštátnom rozsahu, nie sú optimálnym riešením do budúcnosti, keď bude rásť význam dodávok z obnoviteľných zdrojov a bude potrebné vyrovnanie na riešenie ich inherentnej kolísavosti.

²⁶ Viacero členských štátov skúma v záujme úsporného splnenia svojich národných cieľov možnosti využitia mechanizmov spolupráce podľa smernice o obnoviteľných zdrojoch energie. Komisia tento proces podporuje tým, že členským štátom pomáha nájsť riešenia technických a finančných otázok spojených s týmito cezhraničnými mechanizmami.

²⁷ Usmernenie Komisie na vytvorenie systémov podpory obnoviteľných zdrojov energie, SWD(2013) 439. Usmernenie o využití mechanizmu spolupráce v oblasti energie z obnoviteľných zdrojov, SWD(2013) 440.

EÚ musí investovať do moderných, udržateľných alternatívnych palív vrátane procesov výroby biopalív, ale aj do biohospodárstva vo všeobecnosti. Pomôže nám to udržať si vedúce technologické i priemyselné postavenie a splniť ciele v oblasti zmeny klímy. EÚ bude musieť zohľadniť aj dosah bioenergií na životné prostredie, využívanie pôdy a potravinársku výrobu. Potrebné financovanie by mohol pomôcť zabezpečiť investičný plán EÚ, ako aj jej ďalšie zdroje.

2.5. Energetická únia v záujme výskumu, inovácie a konkurencieschopnosti

Nová stratégia výskumu a inovácie (R&I) musí byť stredobodom energetickej únie. Ak má byť európska energetická únia svetovou jednotkou v oblasti obnoviteľných zdrojov energie, musí sa postaviť na čelo novej generácie technológií v tejto oblasti, ale aj riešení v oblasti uskladnenia.

Rovnako je vedúce postavenie EÚ v oblastiach inteligentných sietí a domovov, ekologickej dopravy a fosílnych palív či najbezpečnejšej jadrovej energie na svete kľúčom k tomu, aby sa energetická únia stala hnacím motorom rastu, tvorby pracovných miest a konkurencieschopnosti.

Hoci došlo k výraznému pokroku v zefektívňovaní európskych výskumných programov, dá sa urobiť omnoho viac. Stále sme ďaleko od plne koordinovaného a cieleného výskumu, ktorý by efektívne kombinoval programy EÚ a členských štátov v záujme spoločných cieľov a výsledkov. Ak chceme dosiahnuť svoje ciele, musíme z každého investovaného eura v celej EÚ vytážiť maximálny možný výsledok. Znamená to integrovaný prístup v záujme synergií, spoluprácu na koordinácii činností a dosahovaní výsledkov a zefektívnenie prepojenia výskumu s priemyslom, vďaka čomu sa nové technológie dostanú na trh EÚ.

Transformáciu energetického systému v záujme tohto cieľa by mal urýchliť nový prístup Európy k výskumu a inovácii²⁸. Mal by nadväzovať na program Horizont 2020 a zahŕňať všetky členské štáty, zainteresované strany i Komisiu.

Opatrenia by sa mali zameriavať na tieto štyri kľúčové priority, ku ktorým by sa členské štáty a Komisia zaviazali:

- vedúce svetové postavenie vo vývoji technológií novej generácie v oblasti obnoviteľných zdrojov energie vrátane ekologickej výroby a využitia biomasy a biopalív, ako aj uskladňovania energie,
- podpora zapojenia spotrebiteľov do transformačného procesu prostredníctvom inteligentných sietí, domácich spotrebičov, miest a systémov automatizácie v domácnosti,
- účinné energetické systémy a využitie technológií na dosiahnutie energetickej neutrality bytového fondu a
- udržateľnejšie dopravné systémy, ktoré vyvíjajú a plošne využívajú inovačné technológie a služby na zvýšenie energetickej efektívnosti a zníženie emisií skleníkových plynov.

²⁸ Ten by mal zahŕňať aktualizáciu strategického plánu pre energetické technológie a strategický program výskumu a inovácie v doprave.

Okrem týchto štyroch spoločných priorít existujú aj ďalšie priority v oblasti výskumu, ktoré si zaslúžia oveľa intenzívnejšiu spoluprácu medzi Komisiou a členskými štátmi, ktoré chcú tieto technológie využívať:

- Výhľadový prístup k zachytávaniu a ukladaniu (CCS) či zachytávaniu a využívaniu (CCU) oxidu uhličitého v energetike a priemysle, čo bude kľúčové na hospodárne dosahovanie cieľov v oblasti klímy do roku 2050. Bude si vyžadovať podporný politický rámec vrátane reformy systému obchodovania s emisiami a nového inovačného fondu na zvýšenie prehľadnosti pre podniky a investorov, ktorá je potrebná na ďalší vývoj týchto technológií.
- Jadrová energetika v súčasnosti produkuje takmer 30 % elektriny v EÚ²⁹. Únia musí zabezpečiť, aby členské štáty uplatňovali tie najprísnejšie normy v oblasti bezpečnosti, bezpečnostnej ochrany, nakladania s odpadom a prevencie šírenia jadrového materiálu. EÚ by si zároveň mala zachovať vedúce technologické postavenie v jadrovej sfére, a to aj prostredníctvom programu ITER³⁰, aby sa nezvyšovala jej energetická a technologická závislosť.

Prechod na nízkouhlíkové hospodárstvo cestou inovácií ponúka mnoho príležitostí pre rast a tvorbu pracovných miest. Vzniknú nové podnikateľské sektory, obchodné modely i pracovné zaradenia. Vedúce postavenie v oblasti technológií musí dopĺňať rozvoj priemyselných výrobných kapacít či technologických dodávateľských reťazcov v celej Európe. To si bude vyžadovať spoluprácu výskumu, odvetvia, finančného sektora a verejných orgánov. Vďaka účinnej priemyselnej stratégii v tomto smere bude mať priemysel EÚ výhodu prvého hráča na ťahu – tak na domácich, ako aj zahraničných technologických trhoch, čo pozitívne ovplyvní konkurencieschopnosť a tvorbu pracovných miest.

Komisia preskúma, ako využiť potenciál verejného obstarávania ako katalyzátora priemyselných a podnikateľských inovácií a zeleného rastu v EÚ i za jej hranicami. Plne využije obchodnú politiku EÚ na zlepšenie prístupu technológií a služieb energetickej únie na zahraničné trhy, ale aj na ochranu trhu EÚ pred nekalými obchodnými praktikami, a ostatné krajiny podporí v snahe uvádzať moderné a udržateľné energetické systémy do praxe. Komisia bude spolupracovať s členskými štátmi a regiónmi na zabezpečení synergií medzi jednotlivými fondmi EÚ a plnom využití potenciálu financovania inovácií v rámci politiky súdržnosti.

Zmena zároveň znamená, že sa budú musieť prispôbiť niektoré sektory, obchodné modely či profily pracovných miest. Bude treba vytvoriť plány odbornej a inej prípravy na nové či upravené pracovné zaradenia, ktoré budú v súlade s novými potrebami odvetvia a zabezpečia ľudí s potrebnou kvalifikáciou. Spravodlivá transformácia energetického systému si teda bude v niektorých odvetviach vyžadovať preškolenie alebo zvýšenie kvalifikácie zamestnancov a podľa potreby sociálne opatrenia na príslušnej úrovni. V tomto smere sú kľúčové bezprostredné znalosti a skúsenosti sociálnych partnerov. Komisia ich informuje a vyzve, aby zaradili transformáciu energetického systému do sociálneho dialógu na európskej úrovni.

3. Riadenie energetickej únie

Energetická únia si vyžaduje aj integrovaný proces riadenia a monitorovania, aby sa zaručilo, že opatrenia v energetickej oblasti na európskej, národnej, regionálnej i miestnej úrovni prispievajú k dosahovaniu jej cieľov. Proces riadenia by mal slúžiť na tieto účely:

²⁹ Pozri európsku stratégiu energetickej bezpečnosti, COM(2014) 330.

- zlučovať opatrenia v oblasti energetiky a zmeny klímy, ako aj opatrenia v ďalších relevantných oblastiach politiky, čo povedie k väčšej a stabilnejšej politickej koherentnosti, ako aj dlhodobej istote a orientácii investorov,
- zaistiť implementáciu vnútorného trhu s energiou a presadenie rámca politík v oblasti klímy a energetiky na obdobie do roku 2030, najmä pokiaľ ide o dosiahnutie dohodnutých cieľov na rok 2030 v oblasti obnoviteľných zdrojov, energetickej účinnosti, odvetví mimo ETS a prepojení,
- zjednodušiť aktuálne požiadavky na plánovanie a vykazovanie, aby sa predišlo zbytočnej administratívnej záťaži,
- viesť dialóg o energetike so zainteresovanými stranami ako informačný vstup pre tvorbu politiky a podporovať ich aktívne zapojenie do riadenia procesu transformácie energetiky,
- prehĺbiť vzájomnú spoluprácu členských štátov, regiónov a Komisie,
- skvalitniť údaje, analýzu a informácie potrebné pre energetickú úniu zhromaždením relevantných znalostí a zaistením, aby k nim mali pohodlný prístup všetky zainteresované strany a
- každoročne informovať Európsky parlament a Radu o stave energetickej únie s cieľom naznačiť hlavné problémy a usmerňovať politickú diskusiu.

Komisia spustí dynamický proces riadenia európskej energetickej únie. Hoci bude v niektorých aspektoch jasne prepojený s európskym semestrom, oba tieto procesy sa budú spravovať osobitne.

4. Vytvorenie energetickej únie

Dosiahnutie energetickej únie znamená vykonanie opatrení stanovených v tejto stratégii, ktoré sú zhrnuté v nižšie uvedených pätnástich bodoch. Pripojený plán ukazuje iniciatívy, ktoré treba v rámci stratégie vypracovať, jasný harmonogram ich prijatia a vykonania, ako aj vymedzenie zodpovednosti. Komisia ich považuje za vzájomne prepojené a domnieva sa, že zodpovedajú rozsahu ambícií, ktoré EÚ potrebuje na transformáciu európskeho energetického systému.

Úspešná implementácia závisí od politickej angažovanosti všetkých dotknutých aktérov vrátane inštitúcií EÚ, členských štátov, Európskej investičnej banky a iných zainteresovaných strán, a to aj na regionálnej a miestnej úrovni, v súlade so zásadami subsidiarity, proporcionality a lepšej právnej regulácie.

EÚ musí byť schopná reagovať na neočakávané udalosti, využiť nové príležitosti, predvídať budúce trendy a prispôbiť sa im. Komisia podľa potreby využije svoju iniciatívnu právomoc na určenie vhodnej reakcie na vývoj udalostí.

Komisia vyzýva Európsky parlament a Radu, aby schválili túto stratégiu vytvorenia energetickej únie a aktívne sa zapojili do jej implementácie, v úzkej spolupráci so všetkými relevantnými zainteresovanými stranami.

*

* *

Energetická únia – pätnásť akčných bodov

1. Prvoradou prioritou vytvorenia energetickej únie je úplná implementácia a dôsledné presadzovanie existujúcej legislatívy v energetike a súvisiacich oblastiach.

- Komisia využije všetky nástroje na zabezpečenie toho, aby členské štáty v plnej miere vykonávali právne predpisy v oblasti energetiky, najmä tretí balík predpisov pre vnútorný trh s energiou, a bude prísne presadzovať pravidlá hospodárskej súťaže zakotvené v Zmluve.

2. EÚ musí diverzifikovať svoje dodávky plynu a zvýšiť odolnosť systému v prípade ich prerušenia.

- Komisia v rokoch 2015 – 2016 navrhne balík opatrení na zvýšenie odolnosti a diverzifikáciu dodávok plynu, a to v rámci revízie aktuálneho nariadenia o bezpečnosti dodávok plynu.
- Komisia vypracuje komplexnú stratégiu pre skvapalnený zemný plyn (LNG) a jeho skladovanie a
- Komisia bude spolupracovať s členskými štátmi na zabezpečení prístupu k alternatívnym dodávateľom, a to aj prostredníctvom južného koridoru zemného plynu, Stredozemia a Alžírsku, s cieľom znížiť existujúcu závislosť od jednotlivých dodávateľov.

3. Medzivládne dohody by mali byť v plnom súlade s právnymi predpismi EÚ a mali by byť transparentnejšie.

- Komisia v roku 2016 navrhne revíziu rozhodnutia o medzivládnych dohodách s cieľom zabezpečiť súlad s legislatívou EÚ ešte pred rokovaním o nich, zapojiť Komisiu do týchto rokovaní, vypracovať štandardné zmluvné doložky zahŕňajúce pravidlá EÚ a zvýšiť transparentnosť komerčných zmlúv o dodávkach plynu.

4. Vhodná infraštruktúra je nevyhnutným predpokladom pre dobudovanie trhu s energiou, integráciu obnoviteľných zdrojov i bezpečnosť dodávok.

- Komisia podporí realizáciu veľkých projektov infraštruktúry (najmä projektov spoločného záujmu) využitím dostupných finančných prostriedkov, napríklad Nástroja na prepájanie Európy, európskych štrukturálnych a investičných fondov a budúceho Európskeho fondu pre strategické investície na zabezpečenie pákového efektu, ktorý prinesie potrebné verejné a súkromné financovanie.
- Komisia v záujme väčšej koherentnosti a maximalizácie dosahu zhromaždí informácie o projektoch infraštruktúry financovaných EÚ.
- Komisia vytvorí osobitné fórum energetickej infraštruktúry s cieľom prediskutovať pokrok veľkých projektov infraštruktúry s členskými štátmi, zoskupeniami regionálnej spolupráce a inštitúciami EÚ. Prvýkrát sa zídú koncom roka 2015.

5. Vytvorenie hladko fungujúceho trhu s energiou, ktorý slúži občanom, zaručuje bezpečnosť dodávok energie, integruje na trh obnoviteľné zdroje a rieši súčasný nekoordinovaný vývoj kapacitných mechanizmov v členských štátoch, si vyžaduje prepracovanie aktuálnej štruktúry trhu.

- Komisia v roku 2016 navrhne právne predpisy o bezpečnosti zásobovania elektrickou energiou.
- Komisia v roku 2015 navrhne novú štruktúru európskeho trhu s elektrinou a v roku 2016 na ňu nadviaže legislatívnymi návrhmi.

6. Regulačný rámec zavedený tretím balíkom predpisov pre vnútorný trh s energiou treba ďalej rozpracovať, aby občanom a podnikom priniesol hladko fungujúci vnútorný trh s energiou.

- Komisia v rokoch 2015 – 2016 prehodnotí regulačný rámec, najmä fungovanie agentúry ACER a sietí ENTSO, a navrhne vhodné opatrenia na posilnenie európskeho regulačného rámca.

7. Regionálne prístupy k trhovej integrácii sú dôležitou súčasťou úsilia o vytvorenie plne integrovaného trhu s energiou na úrovni EÚ.

- Komisia vypracuje usmernenia o regionálnej spolupráci a aktívne sa angažuje v subjektoch regionálnej spolupráce s členskými štátmi a zainteresovanými stranami.

8. Väčšia transparentnosť nákladov a cien v energetike, ako aj miery verejnej podpory posilní trhovú integráciu a identifikuje opatrenia, ktoré deformujú vnútorný trh.

- Komisia každé dva roky vypracuje správu o cenách energií, podrobne analyzuje úlohu daní, poplatkov a dotácií a bude sa usilovať o postupné zrušenie regulovaných cien pod úrovňou nákladov.
- Na vnútroštátnej a miestnej úrovni by sa mali prijať opatrenia sociálnej politiky na ochranu zraniteľných spotrebiteľov.

9. EÚ si stanovila za cieľ dosiahnuť do roku 2030 úspory energie na úrovni najmenej 27 %.

- V rokoch 2015 a 2016 Komisia prehodnotí všetky príslušné právne predpisy o energetickej efektívnosti a podľa potreby navrhne úpravy v záujme dosiahnutia tohto cieľa.
- Členské štáty a regióny by mali viac využívať európske fondy na renováciu bytového fondu.

10. Budovy skrývajú obrovský potenciál zvýšenia energetickej efektívnosti. Úprava existujúcich budov v záujme ich energetickej efektívnosti a plného využitia udržateľného vykurovania a chladenia priestorov zníži faktúry EÚ za dovoz energií, posilní energetickú bezpečnosť a zníži náklady na energie pre domácnosti i podniky.

- Komisia pripraví iniciatívu „inteligentného financovania inteligentných budov“ na zvýšenie energetickej efektívnosti existujúcich budov, ktorá uľahčí prístup k dostupným nástrojom financovania.
- Komisia navrhne stratégiu na uľahčenie investícií do vykurovania a chladenia.

11. EÚ musí urýchliť zavádzanie energetickej účinnosti a dekarbonizácie v doprave, jej postupný prechod na alternatívne palivá a integráciu energetických a dopravných systémov.

- Komisia navrhne komplexný balík opatrení v cestnej doprave, ktorý podporí efektívnejšie systémy spolplatňovania infraštruktúry, zavádzanie inteligentných riešení v doprave a zvyšovanie energetickej účinnosti.
- Komisia prijme ďalšie opatrenia na vytvorenie správnych trhových podmienok pre intenzívnejšie využívanie alternatívnych palív, ako aj na ďalšiu podporu obstarávania ekologických vozidiel. Dosiahne sa to súborom opatrení na národnej, regionálnej a lokálnej úrovni s podporou EÚ.

12. Európska rada na svojom októbrovom zasadnutí schválila rámec politík v oblasti klímy a energetiky na obdobie do roku 2030. Ten teraz treba implementovať. EÚ ponúkne ambiciózny príspevok do medzinárodných rokovaní o otázkach klímy.

- Komisia navrhne legislatívu na dosiahnutie cieľa zníženia emisií skleníkových plynov, na ktorom sa Európska rada dohodla v októbri 2014, tak v odvetviach spadajúcich pod schému obchodovania s emisiami, ako aj v tých mimo nej.

13. EÚ sa dohodla na ciele zvýšiť podiel energie z obnoviteľných zdrojov na úrovni EÚ do roku 2030 aspoň na 27 %.

- Komisia v rokoch 2016 – 2017 navrhne nový balík opatrení v oblasti obnoviteľných zdrojov energie, ktorý bude zahŕňať novú politiku v oblasti udržateľnej biomasy a biopalív, ako aj právne predpisy na zaistenie nákladovo efektívneho splnenia cieľa EÚ na rok 2030.

14. EÚ musí vypracovať výhľadovú stratégiu výskumu a inovácie v oblasti energetiky a klímy, aby si Európa zachovala vedúce postavenie v technologickej sfére a rozšírila príležitosti na vývoz.

- Komisia v rokoch 2015 – 2016 navrhne celoeurópsky prístup k výskumu a inovácii v oblasti energetiky zahŕňajúci zdokonalený strategický plán pre energetické technológie, ako aj strategický program výskumu a inovácie v doprave s obmedzeným počtom hlavných priorít a jasne stanovenými cieľmi.
- Komisia v záujme podpory rastu a zamestnanosti pripraví iniciatívu zameranú na globálne líderstvo v oblasti energetických a klimatických technológií a inovácií.

15. EÚ využije všetky nástroje vonkajšej politiky na zabezpečenie konštruktívneho dialógu s partnermi v otázkach energetiky a klímy, kde bude EÚ vystupovať ako jeden silný celok.

- Komisia spolu s PK/VP a členskými štátmi oživí diplomaciu EÚ v oblasti energetiky a klímy.
- Komisia spolu s PK/VP vypracuje aktívny program na posilnenie spolupráce EÚ s tretími krajinami na poli energetiky vrátane otázok obnoviteľných zdrojov a energetickej efektívnosti.
- Komisia plne využije zahraničnú obchodnú politiku EÚ na podporu prístupu k zdrojom energie, ako aj prístupu európskych energetických technológií a služieb na zahraničné trhy.